SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:596

av Boriana Åberg (M)

Ministerstyre

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda införandet av ett system med större inslag av ministerstyre och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

I Sverige är så kallat ministerstyre inte tillåtet. Den tradition som ligger till grund för detta kan spåras tillbaka till 1600-talet och Axel Oxenstiernas förvaltningsreformer. I 1809 års regeringsform fastslogs att kungen och statsråden inte fick ingripa i enskilda myndighetsärenden eller påverka domstolarnas dömande verksamhet. I dag återfinns motsvarande reglering i 12 kap. 2 § regeringsformen, där det stadgas att varken regeringen eller enskilda statsråd får bestämma hur en förvaltningsmyndighet ska besluta i ett enskilt ärende som rör myndighetsutövning eller tillämpning av lag.

Regeringens beslutsfattande är kollektivt. Beslut fattas vid regeringssammanträden, där minst fem statsråd måste vara närvarande. Regeringens möjligheter att påverka de statliga myndigheterna är i huvudsak begränsade till att utse och entlediga myndighetschefer, fördela resurser genom statsbudgeten samt styra verksamheten genom regleringsbrev.

I Sverige råder en tydlig organisatorisk åtskillnad mellan departementen och de myndigheter som sorterar under respektive departement. Det handlar om skilda organisationer med olika roller och ansvarsområden. I många andra länder är

myndigheterna däremot integrerade i departementen och står därmed under departementschefens direkta ledning.

Så är exempelvis fallet i vårt grannland Danmark. Där är ministerstyre norm, vilket innebär att varje minister har det yttersta administrativa och politiska ansvaret för sitt departement och dess underlydande myndigheter. Liknande ordningar finns även i flera andra länder, däribland Norge, Nederländerna och Storbritannien.

Det svenska systemet, där ministerstyre inte är tillåtet, har motiverats med att det ska skydda medborgarna mot politiskt godtycke, säkerställa opartiskhet och garantera att lagar tillämpas lika för alla. Hur väl detta fungerar i praktiken kan dock diskuteras. Modellen bygger ytterst på antagandet att det finns en ämbetsmannakår av det slag som präglade den tid då nuvarande ordning växte fram: sakliga, kunniga och oväldiga tjänstemän som inte låter sina beslut påverkas av personliga politiska uppfattningar eller andra ovidkommande hänsyn.

Under senare år har vi dessvärre sett åtskilliga exempel på motsatsen. Det som ofta beskrivs som myndighetsaktivism har blivit allt mer utbrett. Myndighetschefer och tjänstemän fattar beslut utifrån egna agendor eller motverkar politiskt fattade beslut som de motsätter sig. Därmed försvåras regeringens möjligheter att genomföra den politik som den fått väljarnas mandat att föra och som riksdagen i demokratisk ordning har beslutat om.

Mot denna bakgrund är det hög tid att förlika sig med verkligheten, reformera den svenska förvaltningsmodellen och införa ett system med större inslag av ministerstyre.

Boriana Åberg (M)